

Iz prvega zvezka Gregorčičevih „Poezij“.

Priobčil dr. Mihael Opeka.

Pred več leti je imel moj prijatelj v rokah Gregorčičev rokopis, vsebujoč 21 pesmi, pripravljenih za natisk v posebni knjigi. Ta rokopis je zanimiv. V njem so pri posameznih pesmah razni popravki in variante, nekaj opomb pesnika samega in kritiške opazke pesnikovega iskrenega prijatelja, Frančiška Erjavca, ki je bil rokopis pred natiskom pregledal. Preverjen sem, da bodo natančnejši opis tega rokopisa z veseljem čitali vsaj vsi Gregorčičevi častilci.

* * *

Na prvi strani rokopisa so zabelježeni vsi psevdonimi in šifre, pod katerimi je priobčeval Gregorčič svoje pesmi, v naslednjem redu:

X.
Bojan.
R. G.
G. R.
Gr.
Gorski.
Gorislav.
Planinec.
R. V.
Gregorčič.

Potem se vrste pesmi, numerirane in po isti vrsti kakor v I. zvezku „Poezij“.

1. Uvod.

Kakor je tiskan. Opomba Erjavčeva: Dobro!

2. Naša zvezda.

Kakor je tiskana. Opomba pesnikova: Domo- ljubna pesen v VII. šoli. Opomba pesnikova stavcu: Zadnjo kitico denite na posebno stran; ravno tako pri naslednji pesni!

3. Mojo srčno kri škropite.

Kakor je tiskana. Opomba pesnikova: Domo- ljubna pesen v VII. šoli.

4. Na sveti večer.

Opomba pesnikova: Po narodni veri (vraži) vzeta. Kakor je tiskana; le začenja se ondi:

Na goro gre dekletce mlado,
Ko svet ...

na kar sledi opomba Erjavčeva: Da človek do potoka pride, mu navadno ni treba iti „na goro“! V tisku beremo zdaj: *Pod goro ...* In v 4. kitici sta prečrtani dve besedi:

Na goro *miče* tudi mene,
Ko sveto noč *praznuje* svet —

ter popravljeni v:

Na goro *vleče* ...
Ko sveto noč *proslavlja* svet —

kakor ter v tisku. — Pod pesmijo je dostavljen datum: 16/I. 82.

5. Sam.

Kakor je tiskana. Le ob 3. vrstici:

Imaš li, brate, mnogo od nebes?

je brati opomba Erjavčeva: Namesto vprašanja stavil bi jaz na konci vrstice vejico.

6. Mavrica.

Kakor je tiskana. Le dvoje Erjavčevih opazk je ob njej. Za verzi:

Kane na dréjve — obilen dá sad,
Kaplja na njivi — dá žito zlató ...

pravi kritik: V teh dveh vrsticah nekoliko moti, da beseda „dá“ mora veljati za kratek zlog. — Za poslednjim stikom:

Kadar zaliva nebeški *vrtnar*

pa pripominja: Ad *vrtnar*! Levstik pravi, da slovenščina suffixa *nar* ne pozna, ampak da ga je zakrivil nemški: *gortnar*. Pisati je: *vrtnár*! — Kakor je razvidno iz „Poezij“, Gregorčič teh dveh in še nekaterih naslednjih prijateljevih opomb ni vpošteval.

7. Veseli pastir.

Kakor je tiskana. Samo v 7. kitice 3. vrsti:

In *raji* ko krone cesarske

je oblika *raji* prečrtana in nadomeščena z *rajši*.

8. Pri zibki.

V tisku je: Pri zibelki. — Kitica druga se glasi prvotno:

Sedaj *ti dnove* *rajske sreče*

(na strani je oblika *dnevě*)

Deli nebeški *gospodar*,
Sedaj *ti zlata doba teče*,
Krasnejše, oh, ne bo nikdar.

Nad vrsticami je popravljena v:

Sedaj *trenothke* *sreče jasne*
Deli nebeški *ti vladar*,
Zdaj *ure ti teko prekrasne*,
Krasnejših, oh ne bo nikdar.

Tako imamo tudi v tisku. Gregorčič je to kitico popravil vsled opazke Erjavčeve: *Sreče* in *teče* ni čista rima. — Dalje je prenarejena v 3. kitici 4. vrsta iz:

Ni znana teža ti nadlog

v: Ne teža rev, nadlog in tog,
in pa začetek pete kitice iz:

Zato le spavaj, angel šibki,
Ki ravno si prišel na svet —

v: Ki si nedavno vgladal svet —

kar je pa pesnik pozneje še popravljaj, kajti v „Poezijah“ (pred seboj imam II. pomnož. natis 1885) je:

Ki nič ne veš še, kaj je svet.

9. Kesanje.

Opomba pesnikova: starca, ki je zapravil svoje življenje. Kakor je tiskana. Le 3. kitica je nad vrstami popravljena iz:

„Kdo ste, vi grozni obrazi,
Ki moje oko vas opazi?

v sedanje:

„Kedo ste, obrazi pregrozni,
plašéči ob uri me pozni?

Erjavec je bil namreč podčrtal obliko *opazi* in pripomnil ob strani: v impf., to je: glagol bodi tu nedovršen.

V 3. vrsti 4. kitice ima rokopis prvotno *saboj*, potem je *a* prečrtan in *z o* nameščen; v tisku se je pesnik na tem mestu končno odločil za *seboj*.

10. Siromak.

Kakor je tiskana. Samo zadnja kitica je izpremenjena iz:

Za vse je svet dovolj bogat,
In dobro vsem bi bilo,
Ko kruh delil bi z bratom brat,
Ko b' ga srce sladilo!

v:

Za vse je svet dovolj bogat.
In srečni vsi bi bili,
Ko kruh delil bi z bratom brat
S prav srčnimi čutili —

kakor je v „Poezijah“. — Na koncu je opazka Erjavčeva k predzadnji kitici: Ali se ‚sirotenje‘ ne bi dalo nadomestiti s kako drugo, navadnejšo besedo?

11. a) Pogled v nedolžno oko.

Ima naslednje variante:

Kitica 1. iz:

Nikar, nikar se me ne boj,
Nedolžni, nežni angel moj!
Le semkaj k meni stopi,
Oko v oko mi vtopi!

v nam znani tekst:

Le semkaj k meni sedi,
Oko v oko mi gledí!

Sedanja 3. kitica:

Budi spomin mi krasnih dni,

(v rokopisu:

Budi mi *sliko jasnih dni*,
Ko bil sem še kot si zdaj ti,
Spomina me mladosti
Brez toge, brez bridkosti —

je popolnoma prečrtana in mesto nje napisana ta-le:

Budi spomin mi krasnih dni,
Ko bil sem srečen, kot zdaj ti,
Ko solza ni še tekla,
Srcá mi bol ni pekla.

11. b) Jeftova prisega.

V „Poezijah“: Jeft je v a. — Pesem obsega v rokopisu pet strani. Od zgoraj na desni pošev je zapisano: *Judicum Liber, Cap. XI. Snov pesmi je namreč, kakor znano, svetopisemska. Erjavec je zaznamoval naslednje opazke:*

Stik 10.

Otmí, otmí svoj *sveti* rod!

Pridevnik *sveti* je podčrtan in vprašaj (?) na robu.

Takisto mu v 23. stiku ni bila vseč beseda *gaz*; v 29. (Kako so tam *kovala* (jekla); v 76. *Ha* (nepremišljena prisega): na strani je popravljeno *Oh*; v 80. *Oh* (ti nesrečni otrok moj): na strani *Joj*; v 82. (Ki kriv brezmejnega je) *zlega*. Tu stoji na robu opomba: *zló, gen zlá; zlega pa je gen. od adjekt. zél, zlá, zló.*

Poleg tega se je verz 36. prvotno glasil:

Zmagovalno pa na tla domača

Erjavec je naredil na strani znamenje, da verz ne teče, in pesnik je podpisal sedanjo varianto:

In zmagovit na tla domača.

V verzu 77. je prvotno:

Obupno *Jefta* zaječi

popravljeno v:

Obupno *oča* ...

In stih 96. ima varianto:

Izpolni zaprisego oče —
In izvrši prisego oče.

Erjavec je bil namreč *za*(prisego) prečrtal in opomnil: „*Za*“ bi jaz izbrisal. Saj ta zlog lahko nadomestiš.

12. Daritev.

Pri tej pesmi opazi čitatelj v rokopisu drugače malo ali pa sploh nepoznati akrostihon: DOLGO TE BOG ŽIVI. Posvečena je, kakor je zapisal v rokopisu pesnik sam, nekemu Smrekar-ju.

13. Kupa življenja.

Kakor je tiskana. Na koncu opomba Erjavčeva: Posebno lepa!

14. Prijatelj in senca.

To pesem, priobčeno pozneje v II. zvezku „Poezija“, je Erjavec popolnoma in debelo s svinčnikom prečrtal ter opomnil zdolaj: Ali je tak prijatelj vreden tega imena? Gregorčič je zato pri natisku v II. zvezku del „prijatelja“ med ušesca.

15. Izgubljeni cvet.

Kakor je tiskana. Opomba pesnikova: Narodna.
Datum: 16./1. 82.

16. Pri mrtvaškem odru.

Kitica 2. je v rokopisu dvojna:

Z ročico se ročica
K molitvi sklepa ti;
In¹⁾ snegobela lica
Kot prej so lepa ti.

Poleg pa druga:

Kako lepo *ročici²⁾*
Ti sklepaš, kot moléč,
Cveto ti snežni lici
Kot prej, *kot prej³⁾* bliščeč.

Erjavec je napisal: Prvotna kitica mi je ljubša.

Kitica 3.:

In krog nedolžnih senec
V rumenkastih laséh
Ti plava *cvetni* venec,
Na *ustnih* rajsk nasmeh.

Erjavec je pripomnil, da *senec* in *venec* ni prava rima ter podčrtal obliki *cvetni* in *ustnih*, postavivši vprašaj ob robu.

Kitica 4.:

Smrt ni ti strahovita,
Če tudi v cvetu let,
Na lici se ti čita
Da ni ti *mar za svet*.

Mar za svet je podčrtano in na robu varianta: *mari svet*.

Kitica 6. se začenja prvotno tako:

Iz tog in solz okrožja
Ti srečna všlâ si zdaj . . .

Ta dva verza sta zabrisana in poleg je varianta:

Saj ti si srečno vtekla
In solz doine zdaj,
Neslâ je božja děkila
Te v lepši, boljši raj.

Prva dva verza je pesnik v „Poezijah“ še izpremenil. Ob podčrtani nenavadno naglašeni besedi

¹⁾ *In* je prečrtan in nadomeščen s *Ta* . . .

²⁾ Prvotno *ročice*, na kar nima tretji verz: *Cveto ti snežno lice* . . .

³⁾ Prečrtano in popravljeno v *svetlô* . . .

neslâ je opomnil Erjavec: Ne vem, ali je smeti tako priglašati.

17. Siroti.

V kitici 2. se glasita prva dva verza prvotno:

Nikdo te ne zaliva,
Komu je za-te mar?

Premenjena sta — prvi nad vrsto, drugi ob kraju — v sedanje glasilo:

Kedo li te zaliva,
Komu pač ti si mar?

Erjavec jezikoznanec je ob drugem verzu: *Komu je zá te mar?* naredil klicaj. Takisto zopet poleg oblike *vrtnar* v te kitice 4. verzu.

V 3. in 6. kitici (kakor tudi v 4. prejšnje pesmi) je zaznamoval Erjavec, da je *če-tudi* pisati narazen.

18. Njega ni.

Opomba pesnikova: narodna. Kakor je tiskana. Le 4. kitica ima ob 3. stihu *Kaj da vrta več ne dela* opazko Erjavčeva: Ali se more reči: vrt delati? (einen Garten anlegen?); in pa v 6. kitici so zanimive variante:

Čez ograjo vrtno gleda —
Zroč na pot k ograji seda —
. . . cesto k seči . . .

In še dalje spodaj:

Tožna se k ograji vseda —
Čakajoč ob seči seda!

V 4. vrsti zadnje kitice: Njega od *nikodi* ni! je *nikodi* podčrtan in *nikoder* na robu.

Tudi tej pesmi je dostavljen datum 16./1. 1882.

19. V mraku.

Kakor je tiskana. Samo v 3. kitice 4. vrsti je Erjavec besedo *sirotenje* zopet podčrtal in napravil vprašaj na robu. In pa 2. vrsta 4. kitice je iz:

Hladú, mirú *po* srci ni —

varirana v:

. . . *pri* srci ni —

in v sedanji:

. . . *mi* v srci ni

20. Na bregu.

Kakor je tiskana. Ob 3. vrstici stoji opomba Erjavčeva: En zlog pogrešam. Spodaj je Erjavec označil pesem z eno samo besedico: Možka! Poleg je opomba pesnikova: 13. 1. 82. v Devinu kot osmošolec mislil, izdelal v Kobaridu.

* * *

S tem je završen 37 strani obsežni rokopis. Na zadnji strani sta brati še zanimivi notici: V celici — v semenišči, Človeka nikar — v Kobaridu na pokopališči.

